

Ekonomik Araştırmalar **Eylül 2017**

Ayşe Özden

Müdür

aozden@atbank.com.tr

Maral Haçikoğlu

Uzman

mhacikoglu@atbank.com.tr

SWOT 2

Ekonomik Görünüm 3

Dış Ticaret - Yatırım 5

Bankacılık Sektörü 10

Türkiye - Tunus 13

YÖNETİCİ ÖZETİ

Sosyal yaşam koşullarındaki adaletsizlik ekonomik büyümeyi olumsuz etkiliyor

Tunus'ta ekonomik büyümenin özellikle tarım ve turizm sektörlerinde görülen toparlanma ile birlikte ivme kazanması beklenmekle birlikte, gerek sosyal gerekse de ekonomik alanda reformların hayata geçmemiş olması ve sosyal adaletsizler ülkenin ekonomik kalkınması üzerinde önemli risk unsurları olarak karşımıza çıkıyor.

Tunus ekonomisinin çeşitlendirilmiş bir yapıda olması ve pek çok sektörün ekonomik büyümeye katkı sağlaması sektörel gelişmelerin ekonomik kalkınmadaki rolünü ortaya koymaktadır. 2016 yılı verilerine göre tarım sektörü GSYİH'nin %10'unu oluştururken, sanayi %28,3'ünü ve hizmetler sektörü ise %61,6'sını oluşturmuştur.

Yüksek takipteki krediler oranı bankacılık sektöründe kırılganlığı artırıyor

Tunus'ta bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması amacıyla 2016 yılında hayata geçen yeni bankacılık mevzuatına karşın bankacılık sektörünün takipteki krediler oranı 2016 yılında %14,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranla Tunus Güney Akdeniz ülkeleri arasında en yüksek takipteki krediler oranına sahip ülke konumundadır.

Uluslararası doğrudan yatırımlar 2016 yılında geriledi

Net uluslararası doğrudan yabancı yatırım girişi Tunus'ta devam eden güvenlik problemleri ve ekonomik belirsizliklerin etkisiyle 2016 yılında gerilemiştir. Net uluslararası doğrudan yatırım girişi 2016 yılında 1 milyar USD'den 958 milyon USD düzeyine gerilerken, ülkenin doğrudan yabancı yatırım stoku da bir önceki yıla kıyasla %16 düşüşle 29,3 milyar USD olmuştur.

Türkiye ve Tunus ekonomik ilişkileri

2017 yılının ilk yedi ayında Türkiye'nin Tunus'a olan ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %6 düşüşle 485 milyon USD düzeyinde gerçekleşirken, ithalat %15,6 düşüşle 97 milyon USD olmuştur. Böylece bir önceki yılın aynı döneminde 631 milyon USD düzeyinde gerçekleşen dış ticaret hacmi, 2017 yılının ilk yedi ayında 582 milyon USD seviyesine gerilemiştir.

Tunus ve Türkiye arasında bu yıl içerisinde ikili ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla enerji, sanayi ve ticaret alanlarında anlaşmalar imzalanmış olup, Türkiye'nin Tunus'tan zeytinyağı ve fosfat ithalatı konuları gündeme gelmiştir. Tunus'ta yaklaşık 60 Türk firması faaliyet göstermekte olup, bu firmaların toplam yatırımları 1 milyar USD civarındadır. Müteahhitlik hizmetleri, plastik, otomotiv, tekstil, hayvancılık ve alüminyum sektörleri yatırım yapılabilecek sektörler olarak öne çıkmaktadır. Türk firmalarının özellikle havaalanı ve fabrika inşaat projelerinde yer aldığı görülmektedir.

1- SWOT - TUNUS

Güçlü Yanlar

- Ekonomik çeşitlendirmeye gidilmiş olması
- Avrupa pazarlarına yakınlık
- Beşeri sermayenin güçlü olması
- Mısır, Libya, Suriye ve Yemen'e kıyasla daha barışçıl bir siyasi dönüşüm sürecinden geçmesi
- Güçlü bir lojistik ağına sahip olması

Zayıf Yanlar

- Bankacılık sisteminin kırılgan yapısı (yüksek takipteki krediler oranı)
- Genç işsizliğin yüksek olması
- Siyasi belirsizlikler
- İhracatta Avrupa pazarına bağımlılık

Fırsatlar

- Dış finansman sağlamada güçlük çekilmemesi
- Bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılmasına dönük düzenlemeler
- Pazar odaklı kamu politikası
- Düşük asgari ücretlerin işçilik maliyetlerini azaltması
- Hükümetin terörle mücadeleye önem vermesi
- Tarım ve turizmde toparlanma
- Euro Bölgesi ekonomisindeki güçlenmenin ihracata olumlu yansıması

Tehditler

- Kamu yatırımlarının azalması
- Reformlara gerekli önemin verilmemesi
- Özellikle kıyı ve iç bölgelerdeki eşitsizlikler
- Düşük okuryazarlık oranı
- Yabancı yatırımcı çekmede zorlanması
- Toplumsal istikrar ve güven ortamının sağlanamamış olması

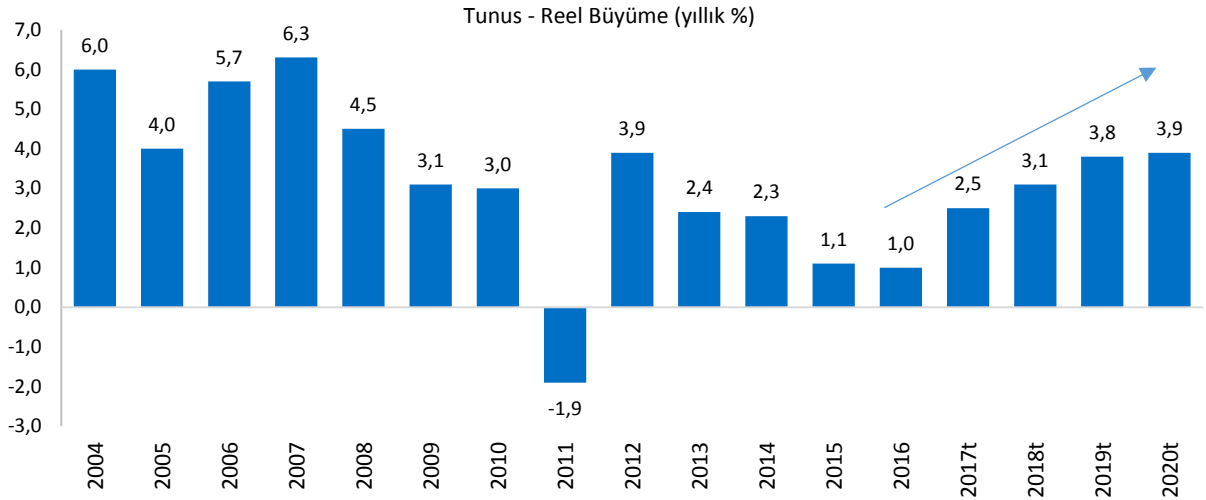

2- EKONOMİK GÖRÜNÜM

Temel Makroekonomik Göstergeler					
	2014	2015	2016	2017t	2018t
Nominal GSYİH (milyar USD)	47,6	43,2	41,9	40,3	40,5
Reel büyüme (yıllık %)	2,3	1,1	1,0	2,5	3,1
Enflasyon, yıllık ortalama %	4,9	4,9	3,7	3,9	3,8
Bütçe dengesi, GSYİH'ye oranı	-5,0	-5,1	-6,1	-5,4	-4,9
Cari denge, GSYİH'ye oranı	-9,1	-8,9	-9,0	-8,6	-8,1
İşsizlik Oranı %	15,3	15,0	14,0	13,0	12,0

Kaynak: IMF, BMI, Ulusal Kaynaklar

Tunus'ta ekonomik büyümenin özellikle tarım ve turizm sektörlerinde görülen toparlanma ile birlikte ivme kazanması beklenmekle birlikte, gerek sosyal gerekse de ekonomik alanda reformların hayata geçmemiş olması ve sosyal adaletsizler ülkenin ekonomik kalkınması üzerinde önemli risk unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynak: IMF, BMI, Ulusal Kaynaklar

Tunus ekonomisinin çeşitlendirilmiş bir yapıda olması ve pek çok sektörün ekonomik büyümeye katkı sağlaması sektörel gelişmelerin ekonomik kalkınmadaki rolünü ortaya koymaktadır. 2016 yılı verilerine göre tarım sektörü GSYİH'nin %10'unu oluştururken, sanayi %28,3'ünü ve hizmetler sektörü ise %61,6'sını oluşturmuştur. İmalat sanayiinde tekstil ve derinin payı yüksek olup, bu ürünler toplam imalat sanayi ihracatının %45'ini oluşturmaktadır.

Hizmetler sektöründe ise bilgi ve iletişim teknolojileri ile turizm sektörü öne çıkarken, turizmin toplam hizmetler sektörü içerisindeki payı %14'tür. Tunus'a gelen yabancı ziyaretçilerin yaklaşık %70'inin Batı Avrupa ülkelerinden geldiği görülmektedir.

Tunus'un ekonomik kalkınma politikasında fosfat, tarım, imalat sanayi ve turizm önem arz etmektedir. Tunus 2016 yılında fosfat üretiminde ilk 10 ülke arasında yer alırken, çıkarılan fosfatın büyük bölümü gübre ve kimyasal madde üretiminde kullanılmaktadır. Petrol ve petrol ürünlerinde net ithalatçı bir ülke olan Tunus'ta üretilen petrol toplam enerji talebinin sadece %46'sını karşılamaktadır. İnşaat sektöründe ise gayrimenkul inşasında son yıllarda görülen ortalama yıllık %3'lük artışın sürmesi beklenmekle birlikte, güvenlik endişeleri ve sosyal hayatın iyileştirilmesine yönelik gerekli reformların yapılmamış olması diğer sektörleri olduğu gibi inşaat sektörünü de etkilemektedir.

Tunus hükümeti daha fazla yabancı yatırım çekmek amacıyla yapısal reformları uygulamaya koysa da yabancı yatırımcıların Tunus'a yatırım yaparken temkinli bir duruş sergilediği görülmektedir. Bununla birlikte yeni yatırım mevzuatının duyurulmasıyla fon akımlarında esneklik sağlanması, büyük projelerde 10 yıllık vergi istisnası getirilmesi ve bankacılık sektörüne ilişkin reformlar yatırımcının risk algısını olumlu yönde etkileyen gelişmelerdir.

Tunus ekonomisinin en önemli sorunları arasında %15'lere dayanan işsizlik (2017 ikinci çeyreği itibarıyla %15,2 düzeyinde gerçekleşmiştir), bölgesel eşitsizlikler, sosyal adaletsizlikler ve hane halkının yaşam koşullarında belirgin iyileşmenin gerçekleşmemiş olması sıralanabilir. Mevcut durumda yapısal reformların hayata geçmesinin gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Arap Baharının ardından 2011-2016 yılları arasında ortalama %1,4 oranında büyüyen Tunus ekonomisinin 2017 ve 2018 yıllarında tarım ve turizm sektörlerindeki pozitif gelişmelerin de desteğiyle sırasıyla %2,5 ve %3,1 oranında büyümesi olası görülmektedir.

Tunus'ta özel tüketim harcamaları toplam GSYİH'nin %70'ini oluştururken, onu %20 ile kamu harcamaları takip etmektedir. Özel tüketim harcamalarında yüksek işsizlik nedeniyle hızlı bir yükseliş yaşanması beklenirken genç nüfusta artan işsizlik tüketici güveni ve hane halkı harcamalarını olumsuz etkilemektedir.

Tunus ekonomisi bütçe ve cari işlemler açığı vermektedir. Önümüzdeki dönemde turizm sektöründeki toparlanma, tekstil ve elektrik, elektronik ürün ihracatında artış ve ekonomik koşullardaki düzelme, Euro Bölgesi'ndeki toparlanma ile birlikte cari açığın azaltılmasına katkıda bulunacaktır. Fakat bu noktada petrol fiyatlarındaki yükselişin enerji ithalatını artıracak ve cari dengeyi olumsuz etkileyebileceği de unutulmamalıdır. Tüm bu gelişmeler doğrultusunda cari işlemler açığının GSYİH'ye oranının 2017 ve 2018 yıllarında %8,6 ve %8,1 düzeylerinde gerçekleşmesini bekliyoruz. Tunus'un cari açığın finansmanında dış finansman kaynaklarını kullandığı görülmektedir.

Gerek IMF'in kemer sıkma tedbirleri gerekse de yapısal reformlar aracılığıyla bütçe açığının kademeli olarak düşürülmesi Tunus açısından önem arz ediyor. Diğer taraftan, Tunus'ta yaşanan iç huzursuzluklar hükümetin kamu harcamalarını kısma konusundaki yetkinliğini sınırlamaktadır. IMF'in Tunus ile 2017 yılı Mayıs ayında ikinci kredi dilimi olan 314 milyon USD'lik kredi hususunda anlaşmış olması ise finansman ihtiyaçlarının karşılanması ile yatırımcı güveni ve reformlar açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Tunus'un IMF'den aldığı kredinin yanı sıra 2016 yılında Dünya Bankası ile de 5 milyar USD tutarında bir anlaşma imzalamış olup, cari işlemler açığı ve bütçe açığının finansmanı için eurobond ve sukuk ihraçları gerçekleştirilmiştir. 2017 yılında 850 milyon Euro ve 1 milyar USD'lik bono ihracı gerçekleşmiş olup, ihraçların sürmesi beklenmektedir. Mevcut durumda IMF'in önerdiği vergi reformlarının hayata geçmesiyle bütçe açığında kademeli düşüş yaşanması olası görülmektedir.

3- DIŞ TİCARET & DOĞRUDAN YATIRIMLAR

İhracat:

Elektrik ve elektronik ekipmanlar, giyim ve tekstil, mineral yakıtlar ve yağlar, hayvansal ve bitkisel yağlar ile inorganik kimyasallar Tunus'un ihracatının %75'ini oluşturmaktadır. Fosfat ve türevleri ile enerji ihracatında ise son yıllarda azalma görülmektedir.

Dış ticarete ilişkin son rakamlar tekstil, gıda işleme ve elektronik ürün ihracatının ivme kazandığını göstermekte olup, tekstil, makine ve elektrikli ürünler, otomotiv parçaları, eczacılık ürünleri, ayakkabı ve deri, gıda ve bilişim teknolojilerine yapılacak yatırımlar rekabet avantajına sahiptir. Sektörel olarak değerlendirdiğimizde, yaklaşık 1 milyar USD'lik ihracat rakamıyla tarım ürünleri ihracatı toplam ihracattan %6 oranında pay almaktadır. Tunus ayrıca 2015-2016 hasat sonuçlarına göre dünyanın üçüncü büyük zeytinyağı üreticisi ve birinci zeytinyağı ihracatçısıdır. Zeytinyağı ihracatı toplam tarım ürünleri ihracatının %25'ini oluşturmakta olup, ihracatın %70'i İtalya ve ABD'ye gerçekleştirilmektedir. Balıkçılık ürünleri ise toplam tarım ürünleri ihracatından %11 oranında pay almakta olup, Tunus ton balığı üretiminde ve ihracatında ilk sırada yer almaktadır.

2016 yılı itibarıyla Tunus'un elektrik ürünleri ve makine ihracatı toplam ihracatının %27,8'ini oluştururken, onu toplam ihracattan aldığı %21,9'luk pay ile tekstil ve giyim sektörü izlemiştir. Tunus Yabancı Sermaye Ajansı (FIPA)'nın verilerine göre AB'nin dokuzuncu büyük tekstil ve hazır giyim tedarikçisi olup, üretimin %90'ından fazlası AB ülkelerine ihraç edilmektedir. 2016 yılında AB ülkeleri Tunus'un toplam ihracatından %77 gibi yüksek oranda bir pay alırken, onu Libya (%4,3) ve Cezayir (%3,9) takip etmiştir. 2016 yılında ülkenin mal ve hizmet ihracatı düşen petrol fiyatlarının etkisiyle %4 düşüşle 16,9 milyar USD'ye gerilemiştir. Önümüzdeki dönemde ihracatın, sanayi sektöründeki büyüme, Euro Bölgesi'ndeki toparlanma ve Tunus'un ekonomik görünümündeki düzelmeye birlikte ivme kazanması beklenmektedir.

İthalat:

İthalat tarafında 2016 yılı itibarıyla Tunus'un en çok ithalat yaptığı pazarlar sırasıyla AB (%55), Çin (%8) ve Cezayir (%4,1) olmuştur. Tunus ağırlıklı olarak tüketim ve sermaye malları ile petrol yağları ithalatı gerçekleştirmektedir. Tunus endüstriyel açıdan kendine yeten bir ülke olmadığı için hammadde ve yarı mamul mal ithalatı önem arz etmektedir. Tunus'un ithalatında tüketim mallarının payı %30 civarındadır. 2016 yılında Tunus'un mal ve hizmet ithalatı %3,6 düşüşle 21,5 milyar USD düzeyinde gerçekleşmiş olup ithalatın yüksek oranlı tüketim ürünleri ve sermaye ithalatına bağlı olarak artması beklenmektedir.

Tunus'un hâlihazırda Türkiye, AB, EFTA, Libya, Mısır, Fas ve Ürdün ve Moritanya ile serbest ticaret anlaşması bulunmakta olup, Dünya Ticaret Örgütü'nün kurucu üyelerinden olan Tunus'un uyguladığı basit ortalama Most Favoured Nation (MFN) tarife oranı %26,8, ağırlıklı MFN tarife oranı ise %21,3'dür. Tunus 1995 yılından bu yana Dünya Ticaret Örgütü üyesi olup Dünya Bankası'nın en son yayınlanan İş Yapma Kolaylığı Raporu'nda 2016 yılında 190 ülke içerisinde 77. sırada yer almıştır.

Tunus Dış Ticaret Göstergeleri				
Gösterge	2015	2016	2017t	2018t
Mal ve hizmetler ihracatı, milyar USD	17,6	16,9	16,2	16,2
Mal ve hizmetler ihracatı, milyar USD (yıllık değişim %)	-19,1	-3,7	-4,3	0,4
Mal ve hizmetler ihracatı, GSYİH'ye oranı %	42,6	40,6	40,3	39,7
Mal ve hizmetler ithalatı, milyar USD	22,3	21,5	20,3	20,2
Mal ve hizmetler ithalatı, milyar USD (yıllık değişim %)	-17,2	-3,7	-5,4	-0,4
Mal ve hizmetler ithalatı, GSYİH'ye oranı %	54,1	51,6	50,6	49,4
Mal ve hizmet ticaret dengesi, milyar USD	-4,7	-4,6	-4,1	-4,0
Mal ve hizmet ticaret dengesi, (yıllık değişim %)	-9,5	-3,5	-9,6	-3,5
Mal ve hizmet ticaret dengesi, GSYİH'ye oranı %	-11,5	-11,0	-10,3	-9,7

Kaynak: BMI

İthalat Partnerleri	Değer (Milyon Euro)	Pay (%)
Dünya	17,577	100
AB	9,814	55,8
Çin	1,409	8,0
Cezayir	715	4,1
Türkiye	669	3,8
Rusya	662	3,8
ABD	546	3,1
Ukrayna	304	1,7
Brezilya	263	1,5
Azerbaycan	256	1,5
Hindistan	215	1,2

Kaynak: Avrupa Komisyonu, Dış Ticaret Raporu

İhracat Partnerleri	Değer (Milyon Euro)	Pay (%)
Dünya	11,653	100
AB	9,019	77,4
Libya	496	4,3
Cezayir	459	3,9
ABD	308	2,6
İsviçre	175	1,5
Fas	153	1,3
Türkiye	104	0,9
Bangladeş	96	0,8
Hindistan	82	0,7
Mısır	59	0,5

Uluslararası Doğrudan Yatırım Görünümü: Net uluslararası doğrudan yabancı yatırım girişi Tunus'ta devam eden güvenlik problemleri ve ekonomik belirsizliklerin etkisiyle 2016 yılında gerilemiştir. Net uluslararası doğrudan yatırım girişi 2016 yılında 1 milyar USD'den 958 milyon USD düzeyine gerilerken, ülkenin doğrudan yabancı yatırım stoku da bir önceki yıla kıyasla %16 düşüşle 29,3 milyar USD olmuştur. Foreign Investment Promotion Agency'nın (FIPA) son verilerine göre Tunus'ta faaliyet gösteren yabancı firma sayısı 3.410'u aşarken, bu firmaların Tunus'ta yarattığı istihdamın da 365.000'in üzerinde olduğu görülmektedir. 2016 yılı itibarıyla en çok uluslararası doğrudan yatırım çeken sektörler enerji (%47), elektrik ve elektronik sanayi (%17), eczacılık (%6), tarım ve gıda (%6) ile bilgi ve iletişim teknolojisi sektörü (%5) olmuştur. İngiltere, Fransa, Katar, Avusturya ve İtalya Tunus'a yatırım yapan ülkeler sıralamasında üst sıralarda yer almaktadır. Tekstil, bilişim teknolojileri, kurumsal hizmetler, enerji, turizm, deri ve gıda sanayii önemli yatırım alanları olarak önem kazanmaktadır.

Tunus'un en son yatırım kodu düzenlemelerine göre, offshore yatırımlarda yabancı yatırımın öz kaynağın en az %66'sını elinde bulundurması ve ihracat pazarı için üretimin en az %70'ini gerçekleştirmesi gerekmektedir. Tunus'ta iç piyasaya dönük ticari faaliyetlerde bulunmak üzere yatırım gerçekleştirmek isteyen yabancı bir firma ise Tunuslu

bir firma ile yapacağı ortaklıktan en fazla %49 oranında hisse alabilmekte, fakat söz konusu oranlar hükümet onayı ile sanayi sektörü yatırımlarında %100'e çıkabilmektedir.

Tunus'ta Nisan ayında yürürlüğe giren yeni yatırım mevzuatı ekonomik aktivitenin canlandırılması ve daha fazla yabancı yatırımcının ülkeye yatırım yapması açısından önem arz etmektedir. Yeni mevzuatın özellikle tarım, balıkçılık ve altyapı sektörleri için yatırım sübvansiyonları içerdiği görülmektedir.

Mevcut zorluklara rağmen, Tunus'un Avrupa'ya yakınlığı, AB ve Afrika ülkeleriyle gerçekleştirilen serbest ticaret anlaşmaları, bürokratik engellerin diğer ülkelere nazaran daha az olması ülkeye yatırımı cazip kılmaktadır. Önümüzdeki dönemde yapısal reformların hayata geçmesi ve dış dengedeki iyileşmeyle birlikte yatırımcı risk iştahının artmasını bekliyoruz.

Tunus Doğrudan Yabancı Yatırım Göstergeleri			
Gösterge	2014	2015	2016
Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) Akımı (milyon USD)	1.064	1.002	958
DYY Stoku (milyon USD)	31.563	34.689	29.305
Yeşil Alan Yatırım Sayısı	11	13	18
DYY Akımı/Gayri safi sabit sermaye oluşumuna oranı (%)	10,9	11,6	11,4
DYY Stoku, GSYİH'ye oranı (%)	66,3	80,4	70

Kaynak: UNCTAD

Tunus'taki Önemli Projeler:

- TAV Holding, Enfidha Uluslararası Havaalanı (Proje bedeli 400 milyon Euro)
- Sama Dubai, Yüzyılın Şehri Projesi (Proje bedeli 25 milyar USD)
- Rades-La Goulette Köprüsü:(Tunus ve Japon ortaklığıyla yapılmakta olan köprü projesinin maliyeti 112 milyon USD'dir.)
- Bukhatir Group, Tunis Spor Şehri: (Tunis Spor Şehri Projesi Mayıs 2008'de başlamış olup Tunus - BAE ortak yatırımdır)
- Al Maabar, Bled El Ward veya Rüya Şehir Ariana Projesi: Ariana adlı bölgede 5.000 hektarlık bir alanda (2.600 hektarı göl) 10 milyar USD'lik Bled El Ward isimli yeni bir şehir kurulmasına ilişkin bir projedir.
- Tunis Finansman Limanı Projesi: 3 milyar USD'lik bu proje Kuzey Afrika'daki ilk off -shore finansman merkezi olacaktır.
- Taparura Projesi: Tunus'un en önemli projelerinden biridir. Çeşitli sanayiler nedeniyle kirlenilen Sfax şehrinin kuzey sahilinin temizlenmesi ve rehabilite edilmesi projesidir. Projenin 1. aşaması Nisan 2006'da başlamıştır. Avrupa Kalkınma Bankası tarafından finanse edilen yaklaşık 100 milyon USD'lik bir projedir.
- Fransız Alstom firmasıyla yürütülen 3 ayrı elektrik üretim proje bulunmakta olup, Afrika Kalkınma Bankası, 22,9 milyon Euro'luk kredi ile Tunus su dağıtım projesinin 2.etabını finanse etmektedir.

Sektörlere Göre Yatırım Fırsatları:

Gıda Sanayii: Gıda sanayiinde 1.064 firma faaliyet göstermektedir. Bu firmalar endüstriyel kumaş üretiminin %18,5'ini gerçekleştirmektedir. Firmaların 199'u ihracat firması, 166'sı ise yabancı sermayeli firmadır. Tunus, 2015-2016 hasat mevsiminde dünyanın üçüncü en büyük zeytinyağı üreticisi ve birinci zeytinyağı ihracatçısı konumundadır. FIPA'nın verilerine göre Tunus'un dünya domates üretiminde onuncu olduğu belirtilmekte olup, Tunus Afrika'ya organik ürün ihracatında ise ikinci sıradadır. Tunus gıda ürünleri ihracatında 100'den fazla ihracat bölgesi bulunmakta olup, AB ve Libya ana pazarlardır. Öte yandan ABD, Kanada, Rusya, Japonya, Orta Doğu ve Sahra Altı Afrika (Nijerya, Senegal ve Fildişi Sahili) yeni ihracat pazarları olarak öne çıkmaktadır.

Mekanik, Elektrik ve Elektronik Sektörü: Mekanik parça işleme, mekanik döküm imalatı, plastik malzemelerinin kalıplanması, otomotiv sektörü ve plastikte kullanılan mekanik parçalar elektrik ve elektronik sektöründe önemli yatırım fırsatları sunmaktadır. Afrika'nın ikinci otomobil parçası üreticisi olan Tunus'ta 230'un üzerinde firma bu alanda faaliyet göstermekte, 134 firma ihracatta uzmanlaşmakta, 65 firmanın ise uçak endüstrisinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Mekanik, elektrik ve elektronik sektörü ülkenin sanayi sektörü ihracatının %45'ini oluşturmakta, ayrıca ihracat edilen mallar içerisinde de %37,4 oranında pay almaktadır. Sanayi yatırımları içerisinde ise mekanik, elektrik ve elektronik sektörü tarım ile inşaat malzemesi, seramik ve cam sanayi grubunun ardından üçüncü sırada yer almaktadır.

Plastik Sektörü: Plastik sektöründe 500'ü aşkın firma faaliyet göstermekte olup sektör 15.000'den fazla istihdam yaratma kapasitesine sahiptir. Sektörün ihracatında kompozit malzemeler, özellikle inşaatla kullanılan ahşap / plastik malzemeler ile otomotiv sanayii, ev eşyaları, elektro-teknik bağlantı parçaları öne çıkmaktadır.

Tekstil ve Hazır Giyim: Hazır giyim sektörü tefariğinde dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer alan Tunus Avrupa'nın dokuzuncu ve Fransa'nın ikinci en büyük tedarikçisi konumundadır. Tekstil ve hazır giyim sektöründe 1.695 firma faaliyet göstermekte olup, tekstil imalat sanayi içerisine önemli bir paya sahiptir. İplikçilik, dokuma ve ve lüks giyim sektörün üretim ve ihracatı açısından önem arz etmektedir.

Deri ve Ayakkabı: Deri ve ayakkabı sektöründe 238 firma faaliyet göstermekte olup bunların 175'i ihracat yapmakta ve 114'ün üzerinde firmanın ise yabancı sermayeli ortaklığı bulunmaktadır. Sektörde ayakkabı ve aksesuar ihracatı ön planda olup, deri ve ayakkabı sektörünün ihracatında AB ilk sırada yer almaktadır.

Pazara Girişte Önem Kazanan Hususlar:

Yeni yatırım mevzuatı şirketlere offshore yatırım ve ihracat odaklı operasyonlarla pazara girilmesi durumunda belli ayrıcalıklar ve kolaylıklar sağlamaktadır. Bununla birlikte iç pazara giriş bazı kısıtlamalara tabidir. Çoğu sektörel yatırımda yabancı şirketin Tunus'taki yerel şirketle ortaklık yapması ve Tunuslu şirketin %51 oranında ortaklık payına sahip olması gerekmektedir. Hükûmetin yeni yatırım mevzuatı ile yabancı yatırımı artırmaya yönelik politikalar gütmesi göz önünde bulundurulduğunda bazı sektörlerde, proje bazlı değerlendirmelerle yabancı firmalara kolaylıklar sağlanabilmektedir. (Kaynak: export.gov).

Pazara Girişteki Engeller:

- Hükümetin birçok sektörde kontrolü elinde bulundurduğu görülürken, özellikle finans, kamu hizmetleri ve hidrokarbon sektörüne girişte hükümet kontrolü ön plandadır.
- Tunus Merkez Bankası döviz hesaplarına sınırlandırma getirebilme yetkisine sahiptir. Tunus'ta yerleşik olmayan şirketler yabancı sahiplik oranları %66'dan yüksek olduğu takdirde varlık ve fon transferi gerçekleştirmekte özgür olsa da, Tunus'ta yerleşik olan ve yabancı sahiplik oranları %66'dan az olan şirketlerde fon ve varlık transferleri Merkez Bankası'nın iznine tabidir.
- Mevcut yatırım mevzuatı Tunus'taki yatırımları offshore ve onshore olarak ikiye ayırmaktadır. Buna göre, offshore yatırımlarda ihracata konu mal ve hizmetlerde bazı istisnalar ve vergi indirimleri uygulanmakta olup, onshore yatırımlar daha çok yurtiçi ticarete katkıda bulunmaktadır. Yabancı yatırımcıların onshore yatırım gerçekleştirebilmesi için Tunus'ta yerleşik bir firma ile iş ortaklığı kurması gerekmektedir.
- Tunus kanunları yapılan ithalat işlemlerinde döviz çıkışının gerçekleşmesi için nakliye şirketi anlaşmaları ve gümrük belgeleri gibi dokümanların verilmesini talep etmekte ve malların fiilen ülkeye sevk edildiğinin teyidini istemektedir. (Kaynak: export.gov)

Tunus'a Yatırım Yapan Önemli Firmalar				
Akzo Nobel	Esso	Kromberg & Schubert	Rieker	Thomson Multimedia
Asteel	Faurecia	Lacroix Electronics	Safran	Total
Autoliv	Fram	Latécoère	Scania	Toyota Tsusho
Aventis Sanofi	General Electric	Lear Corporation	Sewon	Unilever
Baxter	GM	Leoni	Siemens	Valeo
Benetton	Groupe BPCE	Lucent Technologies	Sioen	Van De Velde
BG Group	Haier	Microsoft	Societe Generale	Van Laack
BIC	Heineken	Miroglio	Somfy	Volvo
BNP	Henkel	Nestle	St Microelectronics	Yamaichi Electronics
Crown Cork	Hutchinson	Orange	Stelia	Yazaki
Danone	Johnson Controls	Pfizer	Stream	Yura Corporation
Dräxlmaier	Kaschke	Philips	Sumitomo	Zodiac Aerospace
Electrolux	KBE Elektrotechnik	Phoenix	Teleperformance	3 Suisses

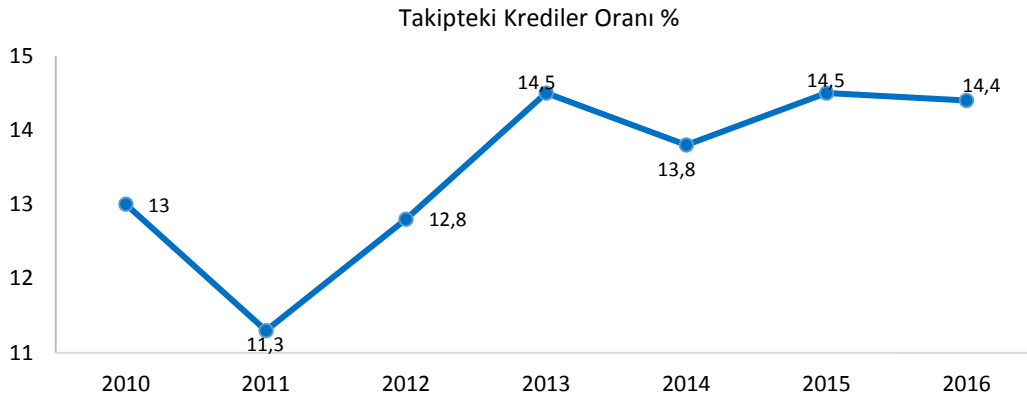
Kaynak: FIPA, Invest in Tunisia Bülteni

4- BANKACILIK SEKTÖRÜ

Tunus'ta bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması amacıyla 2016 yılında hayata geçen yeni bankacılık mevzuatına karşın bankacılık sektörünün takipteki krediler oranı 2016 yılında %14,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranla Tunus Güney Akdeniz ülkeleri arasında en yüksek takipteki krediler oranına sahip ülke konumundadır.

Yüksek seyreden takipteki krediler oranı bankacılık sistemi için önemli bir risk unsurudur. Sektörün kredi riskini en aza indirmek amacıyla bankacılık sektörünün modernizasyonu, sektörde denetimin güçlendirilmesi ve etkin bir iflas kanunu üzerinde çalışılması önem arz etmektedir.

Kaynak: World Bank

2010-2016 periyodunda yüksek seyreden takipteki krediler oranı ekonomik aktivitedeki bozulma ile birlikte finans sektöründeki sistematik riskin ana unsurları olarak öne çıkmaktadır. Bu dönemde takipteki krediler oranındaki artışta,

- Turizm sektöründeki bozulma
- Yerli ve yabancı yatırımcı çekmede yaşanan zorluklar
- Libya'daki çatışma ortamının doğrudan ve dolaylı etkileri
- Yüksek orandaki işsizlik, zayıf sermaye yatırımları ile özel sektöre verilen kredilerdeki artış etkili olmuştur.

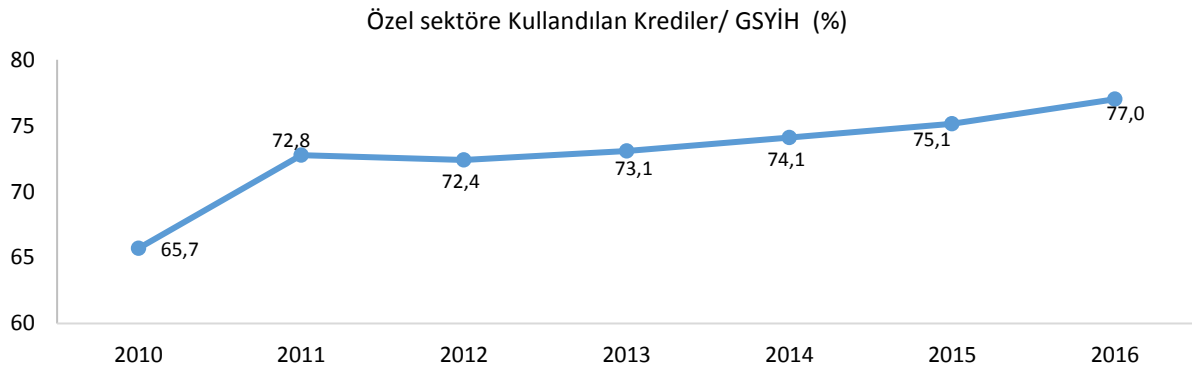
Dünya Bankası'ndan alınan son verilere göre, bankacılık sektörünün takipteki krediler oranı 2016 yılında %14,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranla Tunus Güney Akdeniz ülkeleri arasında en yüksek takipteki krediler oranına sahip ülke konumundadır. Tıpkı takipteki kredi oranındaki artış gibi, aynı dönemde özel sektöre verilen kredilerin GSYİH'ye oranı da kademeli olarak artış kaydetmiş ve 2016 yılında %77 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tunus bankacılık sektöründe yüksek seyreden sorunlu krediler ve düşük karlılık oranları sektörün yatırıma ve ekonomik kalkınmaya destek verme gücünü sınırlandırmaktadır. Bankaların sermaye yeterliliği değerlendirildiğinde ise, IMF verilerine göre 2015 yılında sektörün sermaye yeterlilik rasyosu %12,2 seviyesine yükselmiş ve sistemde faaliyet gösteren bankaların refinansman konusunda Tunus Merkez Bankası'na bağlılığı sürmüştür.

Takipteki krediler oranı ise zayıf ekonomik görünüm ve turizm sektöründeki bozulmanın etkisiyle (turizm sektörü 2015 yılı itibarıyla toplam takipteki kredilerin %25'ini oluşturmuştur) yüksek seyrini sürdürmüştür. Sonuç olarak yüksek seyreden takipteki krediler oranı, bankacılık sektörü aracılık marjlarındaki düşüşle birlikte sektörün karlılığı ve sağlamlığı üzerinde baskı oluşturmaktadır. (IMF Ülke Raporu No: 16/138).

Oxford Business Group'un son değerlendirme raporunda bankacılık sektörünün karlılığı bir önceki yıla kıyasla %14,9 artışla 654,1 milyon TND (280,5 milyon Euro) olarak gerçekleşirken, ROA 2015 yılında 2014 yılındaki %0,8 seviyesinden %0,9'a yükselmiş, ROE ise aynı dönemde %11,3'ten %10,1'e gerilemiştir. BMI Research Grup'un ticari bankacılık sektörüne ilişkin yayımladığı son verilerde Tunus'un ticari bankacılık sektörünün toplam aktifleri 2016 yılında bir önceki yıla kıyasla %4,1 düşüşle 42,1 milyar USD düzeyinde gerçekleşmiş, krediler %3,2 düşüşle 28,2 milyar USD olurken, mevduatlar %3,2 düşüşle 22 milyar USD olmuştur.

Önümüzdeki dönemde kamu harcamaları, petrol piyasasının oynaklığı ve bankacılık sistemine yönelik reformların etkinliği sektörün aktif büyümesi ve kredilerin seyri açısından önem arz etmektedir. Bankacılık sektörüne ilişkin yürürlüğe giren yeni mevzuat, IMF'in ve diğer uluslararası kuruluşların finansal desteği ise önümüzdeki dönem büyümeyi destekleyerek kredi talebini artırma potansiyeline sahiptir.

Tunus Ticari Bankacılık Sektörü Göstergeleri							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Toplam aktifler, (milyon USD)	44.477	43.920	42.137	44.090	46.243	48.969	51.929
Toplam aktifler, (milyon TND)	82.897	89.637	98.601	108.461	119.308	131.238	144.362
Toplam aktifler, GSYİH'ye oranı	103	104,3	109	112	114	117	119
Toplam aktifler, yıllık değ. % (milyon TND)	10	8,1	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Krediler (milyon USD)	30.051	29.131	28.202	29.778	31.516	33.677	36.037
Krediler (milyon TND)	56.010	59.454	65.994	73.254	81.312	90.256	100.184
Krediler GSYİH'ye oranı	69,6	69,2	73,0	75,6	77,8	80,1	82,4
Krediler, yıllık değ. % (milyon TND)	9,4	6,1	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0
Mevduatlar, (milyon TND)	44.491	46.332	51.429	57.086	63.366	70.336	78.073
Mevduatlar, (milyon USD)	23.871	22.702	21.978	23.206	24.560	26.245	28.084
Mevduatlar, yıllık değ. % (milyon TND)	7,4	4,1	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0
Mevduatlar GSYİH'ye oranı	55,3	53,9	56,9	58,9	60,6	62,4	64,2
Kredi / mevduat oranı	125,9	128,3	128,3	128,3	128,3	128,3	128,3
Kredi / toplam varlıklar	67,6	66,3	66,9	67,5	68,2	68,8	69,4

Kaynak: BMI

TUNUS

Tunus Kuzey Afrika'nın en önemli finans merkezlerinden biri olarak görülmekte ve ülkede bankacılık sisteminin denetimi ve kontrolü Tunus Merkez Bankası'nda bulunmaktadır. Bankacılık sektöründe 20 ticari banka ve 14 finansal kuruluş faaliyet göstermekte olup, bunların 10 tanesi leasing ve 2 tanesi de faktöring şirkettir. Tunus'ta büyük ölçekli kamu yatırımlarının ağırlıklı olarak Avrupa Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası, Kuveyt Arap Kalkınma Fonu, Suudi Arabistan Kalkınma Fonu, Afrika Kalkınma Bankası ve Dünya Bankası'ndan finanse edildiği görülmektedir.

Tunus'ta yerli ve yabancı bankaların çalışma prosedürleri farklılık arz etmektedir. Ekonomi Bakanlığı'nın verilerine göre, yabancı firmalar (özellikle offshore firmalar) offshore bankalarla çalışabilirken, Tunuslu firmalar sadece Tunuslu (onshore) bankalarla çalışmak zorundadır. Offshore bankalar uluslararası bankacılık sistemine tabidir ve her tür para transferi bu bankalar üzerinden mümkün olabilmektedir. Ancak Tunuslu firmaların çalıştığı Tunus bankaları Merkez Bankası'nın izni olmaksızın döviz transfer edememektedir. Tunus vatandaşları yurt içinde döviz hesabı da açtıramamaktadır. Tunuslu firmaların peşin ödeme yapamaması nedeniyle vesaik mukabili veya akreditifli ödeme şekillerini kullanma zorunluluğu vardır.

Tunus'ta Faaliyet Gösteren Ticari Bankalar	
Amen Bank	Banque Nationale Agricole
Arab Banking Corporation	Banque Tunisienne de Solidarite
Arab Tunisian Bank	Banque Tuniso-Koweitienne
Attijari Bank	Banque Tuniso-Libyenne
Banque de Financement des Petites et Moyennes Entreprises	Banque Zitouna
Banque de l'Habitat	Citibank
Banque de Tunisie et des Emirats	Société Tunisienne de Banque
Banque de Tunisie	Stusid Bank
Banque Franco Tunisienne	Tunisian Qatari Bank
Banque Internationale Arabe de Tunisie	Union Internationale de Banques

Kaynak: Global Banking & Finance Review Bulletin

5- TÜRKİYE & TUNUS

Dış Ticaret:

Türkiye'nin Tunus'a olan ihracatı 2016 yılında bir önceki yıla göre %11 artışla 911 milyon USD olurken, ithalat %48,8 yükselişle 214 milyon USD olmuştur. Böylece Türkiye ve Tunus arasında 2015 yılında 963 milyon USD olan dış ticaret hacmi 2016 yılında 1,1 milyar USD'ye yükselmiştir. Tarihsel olarak dış ticaret dengesinin Türkiye lehine olduğu görülürken, 1 milyar USD'yi aşan dış ticaret hacmine rağmen tarihi ve kültürel bağlar göz önünde bulundurulduğunda ticari ilişkilerin daha ileri boyutlara taşınması olası görülmektedir.

2017 yılının ilk yedi ayında Türkiye'nin Tunus'a olan ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %6 düşüşle 485 milyon USD düzeyinde gerçekleşirken, ithalat %15,6 düşüşle 97 milyon USD olmuştur. Böylece bir önceki yılın aynı döneminde 631 milyon USD düzeyinde gerçekleşen dış ticaret hacmi, 2017 yılının ilk yedi ayında 582 milyon USD seviyesine gerilemiştir.

Tunus'un Türkiye'den ağırlıklı olarak, araç, demir-çelik, pamuk ve mineral yakıt ithalatı gerçekleştirdiği görülürken, Tunus'un Türkiye'ye olan ihracatında inorganik kimyasallar, gübre, elektrikli makineler, giyim eşyası ve giyim eşyası aksesuarları öne çıkmaktadır. Kayıtlı ticaret rakamlarının dışında Tunus vatandaşlarının bavul ticareti amacıyla da Türkiye'ye geldiği görülmektedir. Bu kapsamda yapılan ticaretin miktarının yılda 150-200 milyon USD'ye ulaştığı değerlendirilmekte ve giyim, deri ürünleri, başta altın olmak üzere ziynet eşyaları ile küçük elektrikli ev aletlerinin bavul ticaretine konu olduğu ifade edilmektedir.

Tunus - Türkiye Dış Ticaret İstatistikleri				
Yıllar	İhracat (milyon USD)	İthalat (milyon USD)	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi
2010	714	281	433	994
2011	802	250	553	1.052
2012	797	196	601	992
2013	892	289	603	1.181
2014	915	197	718	1.112
2015	819	144	675	963
2016	911	214	696	1.125
2017*	485	97	389	582

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, * 2017 yılı ilk yedi ayını içermektedir.

Tunus ve Türkiye arasında bu yıl içerisinde ikili ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla enerji, sanayi ve ticaret alanlarında anlaşmalar imzalanmış olup, Türkiye Tunus'tan zeytinyağı ve fosfat ithalatı konuları gündeme gelmiştir. Tunus'ta yaklaşık 60 Türk firması faaliyet göstermekte olup, bu firmaların toplam yatırımları 1 milyar USD civarındadır. Türkiye'de ise 90 adet Tunus sermayeli firma bulunmaktadır. Türk yapı firmaları bugüne kadar yaklaşık 800 milyon USD değerinde 13 proje üstlenmiş olup, Tunus'un yeni 5 yıllık kalkınma planı çerçevesinde 36 yeni yatırım yapılacağı ve Türk firmalarının bu projelere ilgi gösterebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca önümüzdeki dönemde Türkiye'nin Tunus'a kalkınma destekleri kapsamında 100 milyon USD'lik Eximbank kredisi sağlaması beklenmektedir. Daha önce Tunus'a proje desteği bazında 200 milyon USD'lik Eximbank kredisi sağlanmıştı.

Tunus ve Türkiye arasındaki ilişkilerde doğrudan yatırımlar incelendiğinde ise, iki ülkenin doğrudan yatırım alanında ilişkilerini geliştirmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Nitekim, yurtiçi yerleşik kişilerin Tunus'taki doğrudan yatırımları 2002-2016 döneminde 225 milyon USD olurken, aynı dönemde Tunus'ta yerleşik kişilerin Türkiye'de doğrudan yatırımı bulunmamaktadır.

Müteahhitlik hizmetleri, plastik, otomotiv, tekstil, hayvancılık ve alüminyum sektörleri yatırım yapılabilecek sektörler olarak öne çıkmaktadır. Türk firmalarının özellikle havaalanı ve fabrika inşaat projelerinde yer aldığı görülmektedir. Enfidha Havaalanının inşası (TAV Holding) ve Djebel Ressas Çimento Fabrikası (EKON Endüstri İnşaat ve Ticaret A.Ş.) Türk firmaları tarafından Tunus'ta üstlenilen önemli projeler olarak öne çıkmaktadır. Tunus'ta faaliyet gösteren en önemli Türk firmaları ise TAV-Tepe Akfen İnşaat şirketi, TAV-Tunisie, THY, Sokatex – Philantex-I-II-III, ISKO, Vaskim, Zafer, Wintech (Adopen), Semstone, Mavi Tekstil, Galaksi Şti., Sahra Industrie Şti., Uğurteks, Zahir Tekstil olarak sıralanmaktadır.

Türkiye'nin Tunus'a İhracatı Ürün Bazında (Bin USD)	2014	2015	2016	Toplam İhracattan Aldığı Pay %
Demiryolu veya tramvay taşıtları, bunların aksam ve parçaları	101.271	77.509	98.614	10,8%
Demir ve çelik	58.404	62.857	92.186	10,1%
Pamuk	97.649	80.219	86.875	9,5%
Makine, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	77.356	61.381	76.752	8,4%
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	65.823	86.242	70.086	7,7%
Plastik maddeler ve bunların parçaları	47.654	46.486	43.051	4,7%
Kağıt ve mukavvalar; kağıt hamuru, kağıt veya mukavvadan eşya	43.460	32.699	41.105	4,5%
Örme veya tığ işi dokuma	31.014	32.443	39.215	4,3%
Elektrikli makina ve cihazlar ve bunların parçaları	36.550	39.647	35.931	3,9%
Giysi ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi olmayan eşyalar	42.127	22.982	34.209	3,8%
Örme veya tığ işi kıyafetler ve giyim eşyası eşyaları	37.158	19.681	32.473	3,6%
Demir veya çelikten eşya	41.078	33.899	31.200	3,4%
TOPLAM	915.041	819.094	910.720	

Türkiye'nin Tunus'tan İthalatı Ürün Bazında (Bin USD)	2014	2015	2016	Toplam İthalattan Aldığı Pay %
Gübre	51.910	21.404	93.427	43,6%
Elektrikli makina ve cihazlar ve bunların parçaları	27.987	20.710	33.310	15,5%
İnorganik kimyasallar	23.343	27.464	19.301	9,0%
Giysi ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi olmayan eşyalar	15.155	9.852	9.360	4,4%
Makine, mekanik cihazlar, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	11.571	7.665	8.373	3,9%
Ayakkabı, pantolon ve benzeri eşyalar	2.583	4.507	7.054	3,3%
Pamuk	8.929	6.157	6.889	3,2%
Yenilebilir meyve ve fındık; kabuklu meyve	3.822	4.960	5.668	2,6%
Örme veya tığ işi kıyafetler ve giyim eşyası eşyaları	6.049	5.194	4.390	2,0%
Demir ve çelik	37	5.014	3.821	1,8%
TOPLAM	196.697	144.077	214.382	

Kaynak: Trademap

Müteahhitlik hizmetleri, plastik, otomotiv, tekstil, hayvancılık ve alüminyum sektörleri yatırım yapılabilecek sektörler olarak öne çıkmaktadır. Türk firmalarının özellikle havaalanı ve fabrika inşaat projelerinde yer aldığı görülmektedir. Enfidha Havaalanının inşası (TAV Holding) ve Djebel Ressas Çimento Fabrikası (EKON Endüstri İnşaat ve Ticaret A.Ş) Türk firmaları tarafından Tunus'ta üstlenilen önemli projeler olarak öne çıkmaktadır. Tunus'ta faaliyet gösteren en önemli Türk firmaları ise TAV-Tepe Akfen İnşaat şirketi, TAV-Tunisie, THY, Sokatex – Philantex-I-II-III, ISKO, Vaskim, Zafer, Wintech (Adopen), Semstone, Mavi Tekstil, Galaksi Şti., Sahra Industrie Şti., Uğurteks, Zahir Tekstil olarak sıralanmaktadır.

Türkiye ile Tunus arasında ticari ilişkilerinde 25 Kasım 2004 tarihinde imzalanan ve 1 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması önem arz etmektedir. Bu anlaşma ile ikili ilişkilerin güçlendirilmesi, iki ülke arasındaki ticarete sınırların ortadan kalması amaçlanmıştır. Tunus hükümeti, Türk şirketleriyle Tunus'ta entegre sanayi bölgesi kurmak için anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma sayesinde Tunus'un kuzeyinde Ariana kentinin En-Nahli bölgesinde 100 hektarlık bir alana, orta ve küçük ölçekli entegre şirketlerden oluşan sanayi bölgesi kurulması amaçlanmıştır.

AÇIKLAMA:

Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, mevduat kabul etmeyen bankalar ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler, yorum ve tavsiyede bulunanların kişisel görüşlerine dayanmaktadır. Bu görüşler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir.

Bu rapor, A&T Bank Ekonomik Araştırmalar tarafından sadece bilgi amaçlı olarak hazırlanmıştır. Sunulan bilgilerin yayım tarihi itibarıyla yanlış/yanıltıcı olmamasına özen gösterilmiş olmasına karşın, A&T Bank bilgilerin doğru ve tam olmasından sorumlu değildir. Bu raporda yer alan bilgiler herhangi bir uyarı yapılmadan değişebilir. A&T Bank ve kurum çalışanları bu raporda sunulan bilgilerin kullanılmasından kaynaklanabilecek herhangi bir doğrudan ve dolaylı zarardan ötürü hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir. Telif hakkı saklıdır, herhangi bir amaçla A&T Bank'ın izni olmadan raporun tamamı veya bir kısmı başka bir yerde yeniden yayımlanamaz, dağıtımı yapılamaz. Tüm hakkı saklıdır.